

Lyhyesti

Kuinka pieneksi pilkkoa maailma?

Utistoinnassa on pikkuhiljaa siirrytty yhä eriytyneempiin uutisiin. Yleisuuksien rinnalla on esimerkiksi Yleisradiolla televisiossa ainakin urheilu-uutiset, ympäristöuutiset, talousuutiset ja nyt jonkin aikaa myös kulttuurisuutiset. Verkossa on jo olemassa tiedeuutiset mutta milloin siis esimerkiksi televisiossa? Tiedeuutisten mahdollisuudesta kysyttiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan vuosikokouksessa 22.3. TV-toimialan johtaja Olli-Pekka Heinosen mukaan hänen esitelmänsä ("Kansallisen television vastuusta tieteen tulosten popularisoinnissa") jälkeen. Heinonen ei sinänsä tyrmännyt tällaisia, mutta esitti samalla varovaisen epäilynsä siitä, kuinka pitkälle on viisasta pirstoa uutistoinninta yhä pienemmille osa-alueille.

Aiheellinen kysymys. Mikäli erillisuuksien tulo vastaavasti vähentää näitä ko. aloja yleisuuksista, ei lopputulos olisi välttämättä lainkaan hyvä.

Ghettoistuminen on paha juttu. Esitelmässään Heinonen oli myös luottavainen digi-TV:n tulevaisuuteen ja korosti sen myötä tarjoutuvaa lisäaikaa tieteelle; tämä merkitsee samalla kasvavaa tarvetta osaaville tieteellisen lukutaidon omaaville toimittajille. Heinonen toivoikin, että tiedetoimittamisen kehittämiseen kiinnitettäisiin huomiota jatkossa eri tahojen yhteistyöllä, ns. kriittisen massan luomiseen olisi panostettava. Toive on sama tiedemaailmassa: tuoreessa Sosiologia-lehdessä (1/2002) päätoimittaja Risto Heiskalakin esittää pääkirjoituksessaan toiveen, että Suomeen kehittyisi "sellainen sivistyneiden tiedejournalistien ammattikunta, jonka käsiin myös tutkijat uskaltaisivat suhteellisen vähäisin huolin tuloksensa uskoa".

Tällaisia pyrkimyksiä tiedetoimittajakoulutuksen laajempaan käynnistämiseen on ilmassa jo ollutkin; jotakin on jo tapahtunut ja enemmän lienee pian luvassa.

Uusia tieteellisiä seuroja valtuuskuntaan

Tieteelliset seurat eivät lopu kesken. Vuosittain Tieteellisten seurain valtuuskunnan hallitus saa joukon uusia jäsenseura-anomuksia. Viimeksi tuli kaikkiaan 12 jäsenanomusta, joista valtuuskunnan vuosikokous maaliskuussa hyväksyi hallituksen esityksestä neljä. Hyväksytyiksi tulivat Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys (jäseniä 242, perustettu 1975, mutta jatkaa jo 1901 perustetun Pohjois-Karjalan Historiallisen Seuran toimintaa), perinnöllisyystieteilijöiden Societas Genetica Fennica (jäseniä 367, per. 1955), Suomen Farmakologiyhdistys (jäseniä 450, per. 1948) sekä Suomen Lääkintätoimikunnan ja -etiikan Seura (jäseniä 236, per. 1980). Valtuuskunnalla on jäsenseuroja tällä hetkellä kaikkiaan 223.

Karlsson ja Luhtala uusina hallitukseen

Tieteellisten seurain valtuuskunnan hallitukseen valittiin vuosikokouksessa uusina niminä Klassillis-filologisen Yhdistyksen edustajina dosentti Anneli Luhtala sekä Svenska litteratursällskapet i Finlandista professori Fred Karlsson. Erovuorossa olleista hallituksista jatkavat uuden kolmivuotiskauden professori Markku Löytönen, professori Ilkka Niiniluoto ja toiminnanjohtaja Kari Sipilä. Niiniluoto on valtuuskunnan hallituksen puheenjohtaja.

Vuoden tiedekirja -palkinto Kimmo Katajalalle

Vuoden tiedekirja -palkinto myönnettiin filosofian tohtori, dosentti Kimmo Katajalalle hänen teoksestaan Suomalainen kapina. Talonpoikaislevottomuudet ja poliittisen kulttuurin muutos Ruotsin ajalla (n. 1150-1800). Kirjan on kustantanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Palkinto on suuruudeltaan 3500 euroa.

Kimmo Katajala on Suomen historian dosentti Joensuun ja Tampereen yliopistossa. Hän toimii tällä hetkellä tutkijana Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksessa.

Palkinto jaettiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan vuosikokouksen yhteydessä Tieteiden talolla. Palkinnon myöntävät valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajien liitto, joiden asettamaan palkintoraatiin kuuluivat tällä kertaa dosentti, Tampereen yliopiston kirjaston johtaja Mirja Iivonen, Teknillisen korkeakoulun matematiikan emeritusprofessori Raimo Lehti ja Jyväskylän yliopiston Suomen historian professori Seppo Zetterberg. Vuoden tiedekirja -palkinto myönnetään edellisenä vuonna ilmestyneelle erityisen ansiokkaalle suomalaiselle tiedekirjalle. Palkintoa on jaettu vuodesta 1989 alkaen.

Katajalan tutkimuskohteena on "yhteisen rahvaan" kollektiivinen toiminta konfliktitilanteissa esivallan ja sen edustajien kanssa. Tätä rahvaan toimintaa hän pyrkii tulkitsemaan osana kunkin aikakauden politiikan teon periaatteita ja käytäntöjä eli osana kulloinkin vallitsevaa poliittista kulttuuria. "Aiheensa temaattisen laajuuden lisäksi Katajala ei tyydy vähään myöskään tutkimuksensa ajallisen rajauksen osalta", todetaan palkintoperusteissa. Katajala ulottaa selvityksensä 1150-luvulta eli piispa Henrikin surmasta aina 1700-luvun lopulle. Katajala vertailee kautta matkan Suomen levottomuuksia muun Euroopan talonpoikaiskapinoihin. "Tämän takia ja operoimalla kotimaisten kapinoiden osalta ruohonjuuritasolla tekijä pystyy perkaamaan esiin nimenomaan suomalaisten talonpoikaislevottomuuksien yleisen ominaisuuden". Palkintoraadin mukaan Katajala osoittaa tutkimuksessaan suurta kypsyyttä, koska "ei pakota todellisuutta kaavoihin, vaan antaa tapahtumien ja ilmiöiden hengittää vapaasti ja nousta oman aikansa poliittisen kulttuurin maaperästä. Näin hän noudattaa historiantutkimuksen keskeistä viisautta."

Mitä pitäisi tutkia?

Sosiologia-lehti on tuoreessa numerossaan (1/2002) käynyt käsiksi perustavaa laatua oleviin kysymyksiin: 11 sosiologia vastaa lehdessä tiivillä kirjoituksillaan kysymykseen "Mitä pitäisi tutkia?" Kun kysely lähetettiin kaikkiaan 18:lle, olisi toki kiintoisaa tietää, ketkä jättivät vastaamatta ja miksi?

Mutta erittäin kiintoisia vastausyhteyksiä kuitenkin saatiin. Osa on ärtynyt shoppailusosiologikritiikistä, osa hakisi vauhtia vanhoista hyvistä ajoista, osa janoaa entistä hajanaisempaa ja ghettoistuneempaa sosiologiaa, jotkut taas pikemminkin kokoaisivat eri alojen tietämystä eteenpäin menon varmistamiseksi, eräät kaipaavat lisää 'representaatioita'.

Kovin monella kirjoittajalla nousee esille sosiologian kohtaama kritiikki ns. epäolennaisten ja vähemmän tärkeiden asioiden tutkimisesta kun maailma olisi tulvillaan ns. suuria ja tärkeitä aiheita. Selvästi ärtynein kirjoittajista on Pertti Alasuutari. Hänen mielestään sosiologialla menee aivan hyvin ja siksipä hän ihmetteleeekin, "[m]iksi siis silti kannetaan huolta sosiologien väitetystä kriisistä ja kaivataan vanhoja hyviä aikoja?" Alasuutari korostaa kriittisyyden merkitystä, aiheiden suhteen hän ei haikaile "kunnan sosiologian" perään. "En halua toimia tieteen poliisina, joka [...] patistaa kollegoita siirtymään sille tutkimusalalle, jolla itse on".

Antti Eskola huomauttaa tieteenalansa lohkoutuneen jo melkoisesti ja lohkojen vieraantuvan "yhä kauemmas toisistaan". Ironiseksi lienee tarkoitettu toive, että "tutkimuksista rakentuisi ketjuja, joissa seuraava tutkija jatkaa siitä, mihin edelliset lopettivat. Silloin tutkimus näyttäisi edes aika ajoin ja joillakin osaluilla edistyvän. Edistymisen vaikutelma liittäisi heikkoakin sosiologiaa niiden tieteen seuraan, jotka tiedekenttää tällä hetkellä hallitsevat". Eskola on huolissaan myös siitä, jos sosiologian on "näkyvyyttä saadakseen taivuttava medialogiikan ja mediaformaattien vaatimuksiin".

Eskola viittaa osin haikailevaan sävyyn vanhaan hyvään sosiologian kulta-aikaan ja on huolissaan tulevasta: "Pioneerikauden jälkeen tieteenalamme on paitsi pirstoutunut myös muuttunut monen mielestä aika lepsuksi." Eskola toivookin, että "sosiologia voisi taas hakea uutta pitävää ja rohkeaa otetta ajastaan. Kai median asettamia ehtoja voisi yrittää vähän räjäyttää?"

Tuula Gordon on aivan eri linjoilla kuin esimerkiksi Eskola. Gordon kaippaa erityisesti lisää "diverssiä, avointa sosiologiaa, joka ei varjele raja-aitojaan tiukasti". Hän perää myös "post-tekstuaalista otetta tekstuaalisen tutkimuksen lisäksi. Representaatioihin kietoutuu materiaalisia vallan käytäntöjä, joiden seuraukset ovat (joidenkin) ruumiissa (kouriin)tuntuvia. Vaikka "ruumis" on diskursiivinen, se on myös lihaa ja verta, ..." Ei ehkä kaikkein selkeimmin ilmaistu suunta sosiologialle.

Pikemminkin tieteitä ja tutkimustapoja yhdistävä kuin entisestään hajottava on puolestaan Timo Toivosen kirjoitus. Toivonen ei halua sulkea mitään erityisiä aiheita pois "tarpeettomina". Sen sijaan hänen mukaansa "nykysosiologian ongelmien ydin ei mielestäni ole niinkään väärissä tutkimusaiheissa kuin epämääräisissä tutkimustavoissa."

Erityisen kiinnostavaa Toivosen kirjoituksessa on toive tieteiden raja-alueiden tutkimuksen lisäämisestä. Erityisesti hän kaipailee sosiologien, biologien ja lääketieteilijöiden yhteistyötä esimerkiksi inhimillisen käyttäytymisen tutkimisessa. Missä määrin käyttäytyminen on siis biologisten mekanismien ja missä määrin sosiaalisen ympäristön säätelemää. "Tavallisesti biologit ja sosiologit ovat kiistelleet näistä asioista, ja biologisten tekijöiden korostamista monet sosiologit ovat vastustaneet jo periaatteesta. Tällaisesta vastustuksesta tulisi luopua ja tutkia konkreettisesti [...] miten biologiset ja sosiaaliset tilanteet inhimillisen käyttäytymisen eri muotoihin vaikuttavat", kirjoittaa Toivonen. Toivonen esittääkin samalla huolensa, että sosiologian hajaannus saattaa johtaa jopa institutionaalisiin seurauksiin. Voi käydä niin, että osa sosiologiasta sulautuu kirjallisuudentutkimuksen, kulttuurihistorian, naistutkimuksen yms. piiriin. Toinen osa sosiologiaa sulautuu sosiaalipolitiikkaan. Kolmas osa puolestaan voi sulautua kansantaloustieteeseen. Ja neljäs osa, marginaalisissa asemassa toiminut, lakkautetaan kokonaan kuten esimerkiksi Helsingin kauppa- ja kauppakorkeakoulussa on jo tapahtunut ja kohta Turun kauppa- ja kauppakorkeakoulussakin.

"[S]ekä tieteellisiä että institutionaalisia hajoamistendenssejä vastaan pätee mielestäni vain yksi lääke: sosiologian on tieteenä nostettava tasoaan", päättää Toivonen kirjoituksensa.

Sosiologia-lehti on ilmeisen harkitusti asettanut Toivosen kirjoituksen viimeiseksi. Jos eivät sentään kriisissä, niin jonkinmoisen hämmennyksen tilassa sosiologit ilmeisesti kyllä ovat. Kenttä on hajonnut, ehkä peräti ghettoistunut, ja ulospääsyä etsitään. Siksi ilmeisesti Sosiologia-lehtikin on sosiologeille tällaisia Mihin menet sosiologia -kysymyksiä esittänyt. Pelko on ilmeisesti hiipinyt jopa sellaiseen sosiologian kovakasvoon kuin Arto Noro, joka päättää kirjoituksensa varoituksen sanoin: "Joka tapauksessa nurkan takana odottavat ekonomismi ilman yhteiskuntaa ja biologismin savanninäyttämä."

Erään puhelun anatomia

Keskusteluanalyysi on kovin suosittu tutkimusmetodi useammallakin tieteenalalla. Sosiologia-lehdessä 2/2002 menetelmää lienee sovellettu tavalla, joka vetää kyllä asiaan vihkiytymättömän lukijan pyörälle päästä. Artikkelissa "Sosiaalisen suhteen rakentuminen vuorovaikutuksessa: erään puhelinkeskustelun analyysi" (Anssi Peräkylä, Esa Lehtinen, Pirjo Lindfors, Pirjo Nikander, Johanna Ruusuvoori, Liisa Tiittula) on aineistona yksi puhelu, kahden veljeksien välinen, jonka pohjalta kirjoittajat ovat pyrkineet tarkastelemaan, miten puhujien välinen sosiaalinen suhde rakentuu puhelun kuluessa.

Tutkimuksessa tutkijoiden huomio kiinnittyi "niiden toimintojen jäsentymiseen, joiden kautta puhujat hoitavat soiton aiheena olevia asioitaan. Haluamme osoittaa, että myös näissä toiminnoissa puhujien välinen sosiaalinen suhde dokumentoituu ja siitä neuvotellaan. Pyrimme tunnistamaan ja kuvaamaan niitä keskustelun käytänteitä, joiden varassa tämä neuvottelu tapahtuu. Tarkoituksemme on kokeilla keskusteluanalyysin ja diskursiivisen psykologian tarjoamia välineitä sosiaalisen suhteen tutkimisessa".

Itse artikkelissa esitetään halki-poikki-fileroitu tulkinta, mitä puhelun aikana mahdollisesti tapahtui. No, tämän yhden keskustelun nousevat ja laskevat intonaatiot, tauot, keskinäinen röhystely on sitten saatu selville, on yritetty tulkita, mitä puhelun aikana tapahtui, minkälaisia tekijöitä taustalla ehkä oli tai olisi voinut olla, minkälaisia pyytämisen toimintakäytäntöjä oltiin löytävänä,

minkälaisia "nollapersoonaisia verbejä", mitä moiset voisivat tarkoittaa, miten läheisyys ja riippuvuus ilmenevät, milloin sisään-, milloin uloshengitystä jne. Ihmettelemään vain jää, mikä oli tarinan opetus. Missä pihvi?

Lukukauden mittaisen, viikoittaisten kokoontumisten ja tutkimusryhmän loputtomien tulkintojen jälkeen päädytään lopputulokseen, jota ei voine pitää tutkimuksen riemuvoittona: "Olemme raportoineet tapaustutkimuksen: emme tämän aineiston perusteella voi väittää mitään esitettyjen sosiaalisen suhteen rakentamisen käytänteiden yleisyydestä muissa keskusteluissa. Olemme ainoastaan näyttäneet, miten ne toimivat tässä aineistossa." Tulipa siis yksi puhelu lukukauden aikana tulkituksi kuitenkin.

Kirjoittajat myöntävät toki kokeellisen tutkimuksen riskit: tulkinvaraisuuden osuus on ehkä huomattava.

Paimion parantola maailmanperintölistalle?

UNESCOn maailmanperintökohteisiin kuuluu toistaiseksi vain muutamia 1900-luvun rakennuksia kun kohteita kaikkiaan on yli 700. Nyt kuitenkin 1900-lukukin alkaa nousta suojelun ja huomion kohteeksi. Suomessa valmistellaan parhaillaan esitystä Alvar Aallon piirtämän Paimion parantolan liittämiseksi Maailmanperintöluetteloon. Esitys on tarkoitus jättää vielä tänä vuonna, kertoo ICOMOSin Suomen osaston julkaisema jäsenlehti ICOMOS 1/2002.

Kansainvälinen ICOMOS onkin käynnistänyt laajan selvitysprojektin 1900-luvun rakennusperinnöstä ja sen suojelusta. Kansalliset osastot, myös Suomen, valmistelevat kukin tahollaan aineistoa omalta osaltaan.

ICOMOS ja sen kansalliset osastot on perustettu rakennetun ympäristön ja kulttuurimuistomerkkien tutkimusta, suojelua ja restaurointia varten.

Tiedeakatemia - ei sittenkään vain vanhojen herrojen klubi

Vuonna 1908 perustettua Suomalaista Tiedeakatemiaa on usein käytäväpuheissa kuultu arvioitavan vanhojen herrojen seuraksi. Näin asia ei kuitenkaan varsinkaan kaikkina aikoina ole ollut. Kaikkien aikojen nuorimpana on Tiedeakatemiaan on valittu filosofi Risto Hilpinen; hän oli vain 30-vuotias kun tuli kutsutuksi jäseneksi vuonna 1973. Muita nuoria tiedeakatemialaisia ovat 32-vuotiaana kutsutut filosofi Jaakko Hintikka ja kirjallisuuden tutkija Maija Lehtonen. 33-vuotiaana kutsuttiin joukkoon fyysikko Keijo Kajantie, matemaatikko Olli Martio ja matemaatikko Kalevi Suominen. Iäkkäimpänä joukkoon on kutsuttu oikeusoppinut Lauri Drockila, joka oli kutsun käydessä vuonna 1988 jo 70-vuotias.

Ja jos haluamme huvittaa itseämme lisää tilastoilla niin: vanhin jäsenistä on 94-vuotias Eino Jutikkala (s. 1907), joka on myös "virkavuositään" ehtinyt olla pisimpään jäsenenä (55 vuotta), nuorimmat jäsenet ovat 60-luvulla syntyneitä: fenno-ugristi Ulla-Maija Kulonen (s. 1960), tietojenkäsittelytieteilijä Heikki Manila (s. 1960) ja fyysikko Tuija Pulkkinen (s. 1962).

Erityisesti 70-luvulla kutsuttiin jäseniksi paljon 30-kymppisiä, viime vuosina ollaan sentään edellytetty kypsyneempää, vähintään runsasta 40 vuoden ikää. Suomalaisen Tiedeakatemian vuosikokous pidetään 15. huhtikuuta Säätälalolla; tuolloin valitaan tiedeakatemialle uusi esimies kautensa päättävän akatemiaprofessori Risto Näätäsen tilalle.

Ilkka Rauramo Duodecimin johtoon

Suomalainen lääkäri-seura Duodecim, eräänlainen kansallinen lääketieteellisen tutkimuksen tietotoimisto, on saanut uudet pääsihteerin. Viisitoista vuotta pääsihteerinä toimineen Jan Lindgrenin siirryttyä toisiin tehtäviin, aloitti Duodecimin uutena pääsihteerinä Ilkka Rauramo. Rauramo on taustaltaan synnytys- ja naistentautilääkäri. Ennen uutta tehtävää hän ehti toimia Liikuntatieteellisen Seuran pääsihteerinä 2001-2002.

Jan Rydman

